

Posudek vedoucího bakalářské práce Terezy Malé
„Fenomén exopolitiky v České republice z religionistické perspektivy“
předkládané v roce 2023 na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK

Práce má za cíl představit neformální skupinu lidí v České republice, jejichž světonázor zahrnuje existenci mimozemšťanů a fenomén exopolitiky. Autorka danou skupinu zkoumala na základě rozhovorů, terénního mini-výzkumu a studia jejích primárních pramenů. Aby dokázala světonázor dané skupiny systematicky popsat, používá koncepci sedmi dimenzí náboženství Niniana Smarta.

Na úvod bych rád poznamenal, že jakkoli autorka výzkum prováděla dlouho, s vlastním psaním začala až zhruba měsíc před odevzdáním. V nějakém ohledu je obdivuhodné, že práci v takto krátkém čase dokázala ve velmi slušné podobě napsat. Ale zároveň je to i důvodem nedotaženosti některých částí práce.

1) Struktura argumentace (5 bodů)

Práce je na základní úrovni členěna přehledně. Snad jen kapitoly 3–5 by mi přišlo lepší spojit do jedné či do dvou, ale to je detail. Hlavní část práce tvoří aplikace Smartových sedmi dimenzí v kap. 7, což práci dává velmi jasnou a jednoduchou strukturu.

Zatímco v popisně-analytických částech práce je výklad dobře srozumitelný, trochu horší je to se srozumitelností u částí, které mají větší teoretičtější religionistické ambice. Často jde o pasáže, které autorka zapracovávala na můj podnět na základě literatury, kterou jsem jí doporučil, nestihla ji ale zpracovat tak důkladně, jak by se slušelo, a proto se jí úplně nedaří jasně a srozumitelně její argumentaci shrnout. Často se uchýlila k tomu, že místo srozumitelné parafráze uvedla jen nějaký rozsáhlejší citát z dané práce, což ovšem vede k horší srozumitelnosti. Nejnápadnější je to u citátu ze Zuzany Kosticové na s. 22–23, který dokonce obsahuje řadu dalších vnitřních citátů, takže je pro čtenáře naprosto nepřehledný a i já mám problém se v něm zorientovat (když jsem na toto v průběhu psaní autorku upozornil, vyřešila to tím, že přidala omluvu do poznámky...). Jiným příkladem je koncepce „tekuté modernity“, kterou autorka vysvětluje víceméně jen jedním dlouhým citátem z Gauthiera. Ten ale shrnuje jen jeden dílčí aspekt a rozhodně ne ten, který by člověka při spojení „tekutá modernita“ napadl jako ten hlavní.

Složitější otázkou je, zda práce splnila svůj cíl. Její hlavní cíle byly dva. Prvním bylo vůbec danou skupinu představit a akademicky popsat. Tento cíl byl splněn dobře. Druhý cíl byl „zahrnout i tento konkrétní světonázor do předmětu bádání religionistiky“ (s. 1), přičemž „hlavní výzkumnou otázkou tedy bylo, zda je přínosné daný fenomén nahlížet religionistickou perspektivou“ (s. 2). Autorka toto zahrnutí do religionistického bádání provádí přes aplikaci Smartových sedmi dimenzí náboženství. Ta funguje dobře a určitě k naplnění daného cíle velmi pomáhá. Zároveň by ale z mého pohledu práce potřebovala jít ještě o krok dál a ukázat exopolitiku jako fenomén, který nějak zapadá do současných podob religiozity.

Autorka měla situaci komplikovanou v tom, že nechtěla danou skupinu přímo označit za náboženskou, a to ze dvou důvodů: jednak nechtěla zaplést do notoricky složité otázky definice náboženství, jednak tím vyšla vstříc sebepojetí dané skupiny, která si dnes typickým způsobem „náboženství“ spojuje se zkostnatělou církevní hierarchií, a proto ve spojení se sebou slovo „náboženství“ rezolutně odmítá. Autorka navíc v rámci otevřeného antropologického přístupu dávala klíčovým respondentům práci k autorizaci, takže tím spíše o nich nechtěla psát něco, co je v rozpor s jejich sebepojetím. To chápu a akceptuji. Nic to ale nemění na tom, že by se nabízely i jiné způsoby, jak danou skupinu začlenit do širšího religionistického kontextu.

V první řadě by stál za větší pozornost samotný fenomén UFO a s ním spjatých „UFO náboženství“. Autorka obojí představuje jen velmi stručně, přičemž se spíše studovanou skupinu snaží od „UFO náboženství“ jasně odlišit. V tom opět následuje emické sebepochopení členů dané skupiny. Na druhou stranu už jen z těch několika citací, v nichž se členové skupiny na s. 8–9 o Vesmírných lidech či Raéliánech vyjadřují, je zřejmé, že se nakonec až o tak radikálně odlišné fenomény nejedná a rozdíly jsou spíše v různých dílčích koncepcích než v základním principu. Mimozemšťané představují specificky moderní způsob, jak uchopovat něco, co by v dřívějších dobách bylo uchopováno přes obrazy nějakých nadpřirozených bytostí. Jde o způsob „znovuokouzlení světa“, který v sobě spojuje racionální skepsi i víru. Proto je škoda, že autorka tuto linii více nesleduje a nevyužívá existujících religionistický výkladů k ní. Přitom hlavní akademické práce k dané problematice zná a cituje. Dokonce i tuto právě zmíněnou základní myšlenku sama shrnuje na s. 24–25, ale

jen stručně a na příliš dílčím místě (totiž v kapitole o narativní dimenzi). Příslušná pasáž by chtěla přenést do samostatné kapitoly (někde kolem kapitol 3–5), více rozpracovat a vztáhnout i k jiným částem práce.

Ještě více by si podle mě exopolitika zasloužila vztáhnout k širšímu fenoménu alternativní spirituality. Zatímco o její „náboženskosti“ bychom snad mohli pochybovat (v závislosti na tom, jak úzkou definici náboženství zvolíme), že je exopolitika součástí širšího pole alternativní spirituality, je nade vše pochyby. Členové dané skupiny ostatně své úvahy a praktiky zaměřené na mimozemšťany integrálně propojují s různými koncepcemi a praktikami pro alternativní spiritualitu typickými, ať už s různými meditacemi, channelingem a terapeutickými postupy, nebo s koncepcí vesmírné energie. Zasazení do kontextu alternativní spirituality by tudíž práci velmi pomohlo. Zvláště by dávalo smysl zohlednit alternativní spiritualitu u každé ze sedmi Smartových dimenzí. To by často autorce pomohlo danou dimenzi pro studovanou skupinu lépe uchopit. Nyní to trochu dělá u naukové dimenze, ale jen příliš stručně a ne moc srozumitelně.

2) *Formální úroveň (5 bodů)*

Na to, že autorka práci napsala za měsíc a na formální kontroly neměla moc času, je výsledek poměrně slušný. Jazykově je práce pěkná, překlepů je minimum (opravdu znepokojivé jsou jen dvě hrubky na s. 24: „Základem Sitchinovi i Wojnarovi teorie je...“). Nejvíce formálních chyb je v bibliografii, kde je řada nedůsledností: v anglických názvech někde jsou použita velká písmena, jinde nejsou, názvy monografií většinou jsou kurzívou, ale někdy ne, číslo časopisu je většinou uváděno ve formátu „29/1“, ale jednou ve formátu „vol. 10, no. 3“, za názvem článku je většinou čárka, ale jednou není, „in“ je dvakrát bez dvojtečky, jednou s dvojtečkou, u *Dimensions of the Sacred* chybí dvojtečka za titulem a mezera za *of* atd. V poznámkách by také při druhém a dalším výskytu bylo vhodné uvádět u zkrácený název, tj. např. „Smart, *Dimensions of the Sacred*, str. 11“, namísto pouhého „Smart, str. 11“.

3) *Práce s prameny (5 bodů)*

Základním primárním pramenem jsou rozhovory s členy studované skupiny a současně i terénní mini-výzkum na exopolitické konferenci v listopadu 2022. Respondentů je jen pět, pro potřeby práce to nicméně stačí. Spíše je škoda, že až po provedení rozhovorů si autorka vyjasnila, že by chtěla svou analýzu provádět pomocí Smartových sedmi dimenzí náboženství. Tím pádem své otázky neměla těmto dimenzím přizpůsobené a musela spoléhat na to, že všechna témata se v rozhovorech vynoří jen na základě obecných otázek, které v nich kladla. To se negativně projevilo zvláště u etické dimenze, protože na ni se autorka výslovně neptala a sama o sobě jí v rozhovorech nevyvstala. Není to ale pro práci nijak fatální. Vedle toho jsou dalším primárním pramenem texty, s nimiž skupina pracuje.

Sekundárních pramenů autorka nemá moc, ale jsou kvalitní a pro potřebu práce jistě dobře postačují. Spíše je škoda, že některé z nich trochu důkladněji nevytěžila. Např. Gauthiera o povaze pozdní modernity ve vztahu k náboženství, texty Zuzany Kosticové o alternativní spiritualitě (do níž studovaná skupina bezesporu patří) nebo některé z textů o UFO náboženstvích.

4) *Vlastní přínos (7 bodů)*

Na základní rovině je vlastní přínos nezpochybnitelný. Autorka zpracovávala doposud nezpracované téma a provedla k němu vlastní kvalitativní výzkum.

Pokud ovšem vlastní přínos definujeme též přes schopnost propojit analyzované materiály v organický celek, je práce z již uvedených důvodů lehce nedotažená.

5) *Obecný přesah práce (4 body)*

Téma je religionisticky velmi zajímavé a už jen z povahy materiálu je práce podnětná i pro jiné religionisty. Pokud ale budeme obecný přesah posuzovat nikoli podle studovaného materiálu, nýbrž podle způsobu jeho zpracování, je výsledek slabší. Práce je jistě metodologicky podnětná aplikací Smartových sedmi dimenzí. Ale jak již jsem uvedl, plné začlenění exopolitiky do širšího religionistického kontextu zůstalo jen fragmentární.

Práce splňuje všechny nároky kladené na bakalářskou práci, a proto ji navrhuji přijmout k obhajobě a hodnotím ji 26 body, tj. jako *velmi dobrou*.